

דבר העורכת

לקוראים שלום!

לאחרונה מדינות רבות מנפיקות בולים מיוחדים – בולים עם ריח, עם מרקמים, מחומרים לא סטנדרטיים וכו'. האתר stampNews מכתיר בכל שנה את 10 ההנפקות

יוצאות הדופן ביותר בשנה החולפת. כך לדוגמא, במקום התשיעי והשמיני הוכתרו בולים מפפואה ניו גיני ומאוסטרליה הנושאים ריחות מובהקים למדינות: הבול מפפואה ניו גיני מריח מאאנס ואילו הבול מאוסטרליה מריח משמן אקליפטוס. הדרוג המלא של האתר תורגם למענכם על ידי מערכת נושאנצ'יק ומובא בהמשך הבטאון.

אז מה עוד בגיליון? יורם לוביאניקר מספר על משחקי שח סימולטניים. גיל רובין מספר על ההיסטוריה של צעצועי הפח. בפינה "מיתולוגיות עמי העולם" מציג אלי מועלם את סיפור מסע הארגונאוטים. ולבסוף, כבכל גיליון, חידון בולאי נושא פרסים.

נתראה בגיליון הבא,

שלכם, שביט

אחד נגד מאה (ולפעמים הרבה יותר) יורם לוביאניקר

משחק השחמט מתנהל במתכונת של "אחד על אחד" - הצבא הלבן נתון בידיו של שחקן אחד, בעוד הכלים השחורים בידיו של שחקן אחר. על פי רוב שני השחקנים משקיעים את מלוא יכולותיהם במשחק אחד. דבר הבולים מהונגריה מראה כיצד מתנהלת תחרות שחמט: מספר קרבות נערכים במקביל, אולם בכל קרב יש שני יריבים המנהלים אותו, ואותו בלבד.

אולם לכל כלל יש יוצא מהכלל. אחת האטרקציות האהובות במיוחד על חובבי שחמט היא הצגה של משחק סימולטני. בהצגה כזו מתמודד שחקן אחד בו זמנית כנגד מספר יריבים ובמספר קרבות שונים. כל אחד מהיריבים משתתף בקרב בודד, ובכך הוא נהנה מיתרון כפול: ראשית, יש לו שפע של זמן לשקול את מהלכיו (בזמן שהשחקן שקוע בקרבות האחרים אותם הוא מנהל). שנית, כל מעייניו מרוכזים לקרב בודד, בעוד שיריבו נאלץ להתרכז בקרבות רבים נוספים. אין פלא, איפוא, שרק שחקנים חזקים בלבד מסוגלים לערוך הצגה של משחק סימולטני, ועל פי רוב הם עושים זאת כנגד חובבים מן השורה, הנופלים מהם ברמתם השחמטאית עשרות מונים. עבור השחמטאי החובב זוהי הזדמנות יחידה להוות אתגר (ולעיתים אף לנצח) שחמטאי מן השורה הראשונה.

חותמת תעמולה להצגה של שחמט סימולטני

אין לדעת מתי התקיים המשחק הסימולטני הראשון בהיסטוריה. השחמטאי הצרפתי, **פרנסואה אנדרה פילידור** (1726-1795), שהיה גדול השחמטאים של המאה ה-18, נהג להתמודד בהצלחה גדולה כנגד שלושה יריבים בו זמנית. הדבר המדהים באמת הוא, שפילידור שיחק "שחמט עיוור", כלומר מבלי לראות כלל את שלושת הלוחות! הופעותיו של פילידור התקיימו בבתי קפה בפאריס, ומשכו קהל רב שבא לראות את הפלא הכפול – שחמט סימולטני ועיוור. הייתה זו ההצגה הטובה ביותר בעיר האורות באותם ימים.

חותמת לזכר פילידור.

כיצד מתנהלת הצגה של שחמט סימולטני? בדרך כלל מארגנים שולחנות בצורת מלבן או בצורת האות ח'. האמן ניצב בתוך הרחבה, ואילו יריביו יושבים מסביב. האמן נע בכיוון השעון מלוח אחד לבא אחריו על פי הסדר. עם הגיעו לשולחן נדרש המתמודד החובב לבצע את מסעו. האמן מגיב בתוך שניות ספורות, ממשיך ללוח הבא, עד שהוא משלים סיבוב שלם, וחוזר חלילה.

קשה לקבוע מיהו שיאן העולם בשחמט סימולטני. מספר אמנים השתתפו בהצגות

כנגד מאות שחקנים. אולם לא רק הכמות אלא גם האיכות קובעת: כאשר רמת המתמודדים נמוכה מאוד מלאכתו של אמן השחמט קלה יותר. רב האמן הישראלי **אליק גרשון** קבע לפני כשנה שיא גינס, כאשר התמודד עם 525 יריבים. גרשון ניצח 454 קרבות, סיים 58 בתיקו והפסיד 11 משחקים בלבד. האירוע התקיים בכיכר רבין בתל אביב ונמשך 19 שעות ברציפות. במהלך המשחק צעד גרשון כ-45 קילומטר –

יותר מאשר בריצת מרתון! מי אמר ששחמט אינו כרוך במאמץ גופני? מאז נשבר השיא של גרשון על ידי שחמטאי איראני, בעידוד השלטונות במדינתו.

ההצגה הגדולה ביותר של שחמט סימולטני אי פעם נערכה בקובה בשנת 1966. בתום אולימפיאדת השחמט שהתקיימה בהאוונה אורגן משחק סימולטני ענק, בו התמודדו כמאה מהשחקנים הבולטים בעולם באותה תקופה כנגד כתשעת אלפים חובבים קובנים. הבול מקובה, המובא כאן, הוא חלק מסידרה שהונפקה לכבוד אולימפיאדת השחמט, והוא מוקדש

להצגה הענקית של שחמט סימולטני שהתקיימה, כאמור, עם תום האולימפיאדה. ניתן לראות את אמני השחמט מסתובבים בין השולחנות המאויישים על ידי חובבים מן השורה.

בראש השחמטאים המקצוענים עמד אלוף העולם דאז, הארמני **טיגראן פטרוסיאן**, אשר התמודד בשולחן נפרד עם ממשלת קובה, ובראשה הנשיא **פידל קאסטרו** – שחקן שחמט נלהב אם גם בינוני. כצפוי, פטרוסיאן רכש עד מהרה יתרון מוחץ. בהיותו בעמדת ניצחון ודאי החליט פטרוסיאן כי מן הראוי לנהוג בנימוס בראש המדינה המארחת, והציע לקאסטרו תיקו. "אתה שחמטאי מצויין" הייתה התשובה, "אבל דיפלומט גרוע". פטרוסיאן הבין את הרמז, ובמסעיו הבאים דאג לשגות במכוון ולאבד חלק מיתרונו. עתה ניתן היה לשוב ולהציע תיקו, וראה זה פלא – קאסטרו קיבל את ההצעה. וכך יכלו עיתוני קובה לפרסם כי מנהיג המדינה הצליח לסיים בתיקו עם אלוף העולם בשחמט.

פטרוסיאן סיים בתיקו עם קאסטרו.

ההיסטוריה של צעצועי הפח

גיל רובין

לחלק מהילדים קשה להאמין, אבל גם אנחנו המבוגרים היינו פעם ילדים, וגם אנחנו שיחקנו בכל מיני משחקים. אלא שבזמננו לא היה מחשב, ולכן שיחקנו בצעצועים. הצעירים מבין המבוגרים שיחקו בצעצועים העשויים מפלסטיק. אני ובני דורי שיחקנו בצעצועים מפח. רובנו החזקנו קופסת קרטון גדולה, ולתוכה זרקנו צעצועי פח צבעוניים בערבוביה. היום, מראה צעצועי הפח האלה מעלה בנו את זיכרונות הילדות.

ארצות הברית הייתה הצרכנית הגדולה של צעצועי פח מתוצרת יפן.

צעצועי הפח הנפוצים ביותר מעוצבים בדמויות של בעלי חיים, מכוניות, רכבות, אניות ואפילו רובוטים. חלק מהצעצועים הם פאסיביים, אחרים בעלי מנגנון מתיחה של קפיץ (בדומה לשעון), והמודרניים שבהם מונעים בכוחן של סוללות.

קצת היסטוריה: צעצועי הפח הראשונים נוצרו בגרמניה במחצית השניה של המאה ה-19. יכולות המיכון שהתפתחו אז אפשרו יצור המוני של החלקים הרבים

המרכיבים את הצעצוע, ומתקני הדפסה משוכללים הקנו לצעצועים את הצבעוניות מושכת העין, השובה את ליבם של ילדים (וגם של מבוגרים). בעקבות הצלחתם המסחרית של היצרנים הראשונים התפשט הייצור גם לשאר היבשת, ובעיקר לצרפת ולאנגליה. מרכז חשוב נוסף של ייצור צעצועי פח התפתח במקביל ביפן, כאשר רוב התוצרת היפנית נועדה לייצוא לשוק האמריקאי.

הייצור והצריכה של צעצועי הפח הושפעו משמעותית מתהליכים כלכליים ופוליטיים. בשנים שלאחר מלחמת העולם הראשונה שגשגו היצרנים הבריטיים (ובראשם חברת Dinky), משום שקהל הלקוחות באנגליה פשוט סירב לקנות מוצרים מתוצרת גרמנית. יצור הצעצועים ביפן נעצר כמעט לחלוטין בגלל החרם האמריקאי בשנות ה-30. בשנים שלאחר מלחמת העולם השניה שוקקו הצעצועים היפנים בארצות הברית תחת התווית "תוצרת חוץ" ולא "תוצרת יפן", מסיבות מובנות.

חותמת לכבוד חברת Dinky האנגלית, שיצרה צעצועי פח איכותיים של מכוניות, מטוסים ואוטובוסים.

שנות החמישים של המאה העשרים היו ימי השיא של צעצועי הפח, והם יוצרו בכמויות גדולות ובאיכויות משופרות. הצריכה הגדולה נבעה מהשפע הכלכלי שלאחר מלחמת

העולם ומריבוי הילדים בארצות הברית באותן שנים (דור המכונה ה"בייבי בומרס"). באותן שנים הפכו צעצועי הפח לחלק בלתי נפרד גם מעולמם של ילדי ישראל. אבי, שבאותם הימים היה ימאי בצי הסוחר, לא חזר מהפלגה ללא מכוניות פח יפניות, אותן רכש עבורי במקומות שונים בעולם.

צעצועי פח – קונטרס בולים אמריקאי.

צעצועים מורכבים, עם הרבה חלקים.

כשאני מתבונן כיום בצעצועי פח שיוצרו בתקופה זו, אני מבחין בהבדל ניכר באיכות הצעצועים על פי ארץ הייצור שלהם. ברשותי דובים וצעצועים מסתובבים שיוצרו באירופה לפני כמאה שנה, והם עדיין עובדים כאילו יצאו זה עתה מפס הייצור. לעומתם, צעצועים יפנים משנות ה-50 וה-60 כבר העלו חלודה, ואין להם עוד תקומה. יתרונם של היצרנים היפנים היה בתחום המחיר: חומרי הגלם בהם השתמשו היו פחות איכותיים ועל כן יותר זולים, וכוח העבודה ביפן באותה תקופה היה עדיין זול יחסית.

תור הזהב של צעצועי הפח הגיע לסיומו כאשר נכנס הפלסטיק לשוק הצעצועים בשנות ה-50 וה-60. הירידה בביקוש לצעצועי פח הייתה, במידה רבה, מסיבות כלכליות: צעצוע פח רגיל מורכב מ-200 עד 300 חלקים. החלקים מיוצרים, אמנם, בייצור המוני, אך הרכבת הצעצוע נעשית באופן ידני על ידי פועלים מומחים בעלי סבלנות אין קץ. מכאן שמחירם של צעצועי פח היה גבוה יחסית. גורם נוסף בעל משקל הוא בטיחותם הגבוהה יותר של הצעצועים העשויים מפלסטיק. כיום, כאשר משחקי המחשב שולטים בשוק המשחקים לילדים, הפכו הצעצועים ה"רגילים" למיושנים, וייצורם פחת מאוד.

לפני מספר שנים נתקלתי במקרה בצעצועי פח ישנים, והם הדליקו אצלי

גליונית מזכרת מבריטניה, המוקדשת לצעצועי פח. הכיתוב מעלה על נס את עבודת הייצור, וקורא לאיסוף של צעצועים אלו.

נצוץ חבוי של אהבה ונוסטלגיה. החלטתי לאסוף אותם: אני מתעניין במיוחד בצעצועי פח המעוצבים בדמויות של חיות, שניתן למתוח אותן כפי שמותחים שעון מעורר ישן, ולאחר המתיחה הן מתחילות להתנועע. כשאני אוחז צעצוע כזה בידי אני חש בניסיון, באהבה וברגש האחריות של הפועל, שחיבר את החלקים כמו פאזל והפך חלקי מתכת פשוטים לצעצוע בעל נשמה. לדעתי, זו אומנות שחלפה מן העולם, ואני חושב שמן הראוי לשמר אותה ככל האפשר.

בעולם קיימים מספר מוזיאונים לצעצועים עתיקים ובהם ניתן למצוא פריטים יפיפיים ונדירים במצב מעולה. כאשר מביטים בהם העיניים בורקות והלב מחסיר פעימה. עם כאלה צעצועים, מי לא מוכן לשוב ולהיות ילד למספר רגעים?

לתגובות ניתן לפנות לגיל רובין בכתובת ke1234@bezeqint.net

10 הנפקות הבולים יוצאות הדופן ביותר בשנת 2011

האתר stampNews מכתיר בכל שנה את 10 ההנפקות יוצאות הדופן ביותר בשנה החולפת. את המאמר המלא ניתן לקרוא בקישור אך אנו בחרנו לתרגם חלק מו המאמר כאן עבורכם.

במקום השביעי זכתה הנפקתה של ליבריה – שני גליונות של בולי שוקולד מעוררי תאבון. הגליונות בריח שוקולד, והונפקו על מנת לספר את ספור ייצור השוקולד, מהגידול ועד למוצר הסופי.

למקום השישי הגיע צרפת – בהנפקה שני בולים בצורת לב. הראשון כולל ציפוי שניתן לגרד אותו ובעצם לחרוט הודעה או כל דבר אחר על גבי הבול. על הבול השני ניתן לצייר ולצבוע לפי ראות עיניכם – וכך לייצר בול פרי דמיונכם ויכולתכם האמנותית.

הבול מליכטנשטיין

הבולים מצרפת

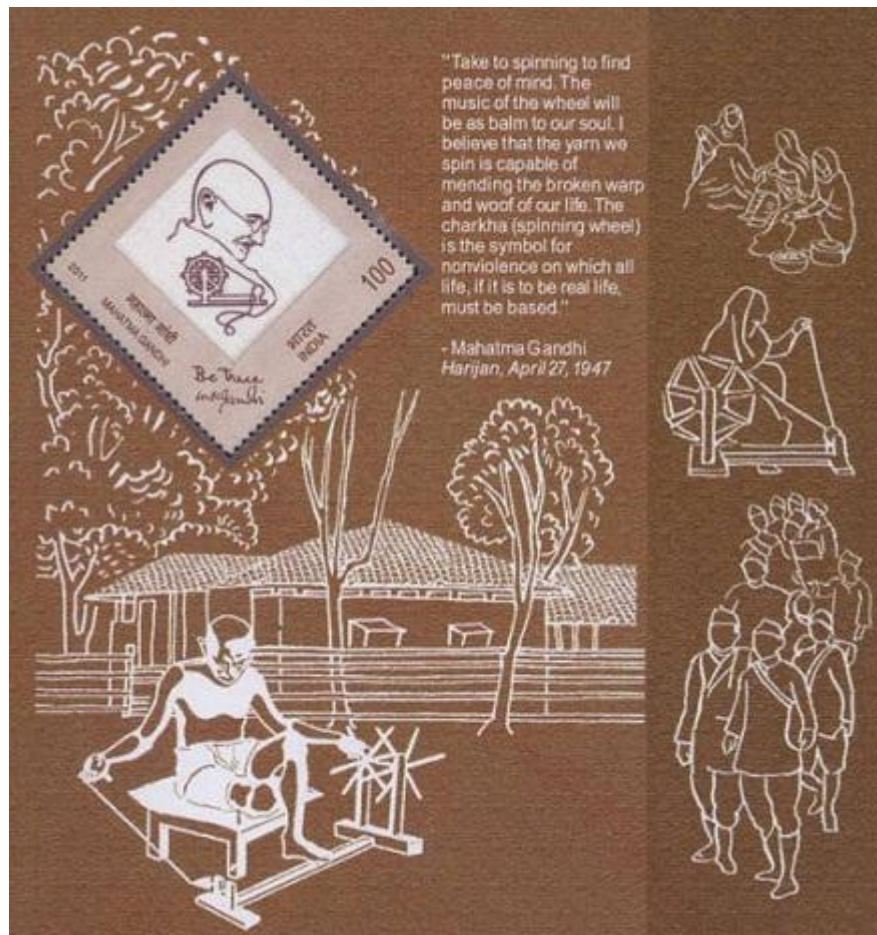
ליכטנשטיין הגיעה למקום החמישי – בפעם הראשונה בעולם יוצר בול בטכנולוגיה גזורה. באמצעות לייזרים, דמות הדרקון הסיני, סמל מזלה של שנת 2012 לפי לוח השנה הסיני, נחתך על גבי הבול הדביק. מלאכת אמנות של ממש!

שלושת הגדולים של האתר הם הולנד, הודו, ובמקום הראשון אוסטרליה. הולנד הנפיקה סדרה של בולים הניתנים לסריקה על ידי סלולריים חכמים: בול אחד משמיע נעימה של להקה הולנדית. סדרה אחרת מציגה בניינים לא גמורים של אדריכלים הולנדיים. כשסורקים את הבול נוצר מודל תלת מימדי של הבניין בכף ידו של המשתמש, וניתן לראות זוויות שונות של הבניין כאשר מזיזים את הבול.

חלק מההנפקה בהולנד

בהודו הנפיקו בול על גבי בד מסורתי בשם "קהאדי" – בד הנטווה ביד. על גבי הבול ניתן לראות את דמותו של מהטמה גנדי – כאילו נטווה מתוך מכונת הטוויה של הקהאדי.

הבול מהודו

ובמקום הראשון – על הגליונית מאוסטריה ניתן למצוא זרעים של עצים מיערות באוסטריה.

הגליונית מאוסטריה

מסע הארגונאוטים – החיפוש אחר גיזת הזהב אלי מועלים

אחד מסיפורי הגבורה המפורסמים במיתולוגיה היוונית הוא סיפור מסע הארגונאוטים בו נטלו חלק מרבית גיבורי יוון בהנהגת יאסון. מסע זה נועד להחזיר את גיזת הזהב מקולכיס (כיום בגיאורגיה) ליולקוס שביוון.

פריקסוס והלה במסעם על גבי אייל הזהב

הרקע לעלילה מתחיל בפריקסוס והלה, ילדיהם של אתאמאס מלך בויאוטיה. אמם החורגת זממה להמיתם ושכנעה את בעלה המלך להעלותם לקורבן. בסיוע אמם שהופיעה בחלום הצליחו האחים להימלט על גבו של אייל שצמרו זהב. במסעם מעל הים נפלה הלה וטבעה ואילו פריקסוס הגיע לקולכיס והתקבל בברכה. כאות תודה הוקרב האייל לזאוס, וצמרו, גיזת הזהב, נתלה בחורשה שם שמר עליה דרקון. מסע האחים מתואר בבול

היציאה למסע

שלעניות דעתי, אחד מהבולים היפים בנושא מיתולוגיה שהונפק על ידי יוון.

שנים רבות לאחר מכן, בממלכת יולקוס שביוון חלה הפיכה בה הדיח פליאס את אחיו איסון מהמלוכה. יאסון, בנו של המלך המודח, תבע את המלוכה מדודו פליאס וזה האחרון הסכים בתנאי אחד – על יאסון לנסוע לקולכיס להחזיר את גיזת הזהב. פליאס, שחשב שיאסון לא יעמוד במשימה, קיווה בדרך זו להפטר ממנו. יאסון מצידו לא נרתע והחל מיד להוציא לפועל את המסע לקולכיס להשבת גיזת הזהב.

הרקולס – מגיבורי הארגונאוטים

לצורך המסע המיועד נבנתה הספינה ארגו ("המהירה") ועל סיפונה הציבה האלה אתנה בול עץ המוקדש לזאוס שהיה בעל יכולת דיבור ונבואה. מכל רחבי יוון התקבצו ועלו על הספינה חמישים גיבורים ביניהם הגיבור הרקלס (הרקולס) והם קיבלו את השם ארגונאוטים (על שם הספינה). חלק מהגיבורים פרשו או נהרגו במהלך המסע ולא שבו ליוון.

מסע זה, שמסלולו מיוון לקולכיס מתואר במרכז הגליונית שהונפקה על ידי גיאורגיה לציון האירוע, לווה בתלאות רבות, סכנות אין ספור ובעלילות גבורה רבים. בין האירועים נזכיר

את מלחמת הארגונאוטים בהרפיות, מפלצות אכזריות שגופן גוף ציפור וראשן ראש אישה, שחיו בתראקיה. הן היו נוהגות לחטוף כל דבר מאכל משולחנו של המלך. המלך הגווע ביקש מהארגונאוטים להפטר מההרפיות ואכן, לאחר קרבות קשים, נתנו אלו את הבטחתן שלא להטריד יותר את המלך. בתמורה קיבלו הארגונאוטים יעוץ מהמלך כיצד לחצות את הסלעים הפזורים במיצרי הבוספורוס. אירוע אחר שהתרחש במהלך המסע הוא הקרב עם תושבי אי הבריקים ומלכם אמיקוס שהוכנעו לבסוף ובכך התאפשר לארגונאוטים לעלות על האי ולהצטייד במזון ושתייה להמשך מסעם.

מסלול מסע הארגונאוטים מסומן במפה שבמרכז הגליונית.
הבולים מראים ציורים עתיקים המתארים אירועים שונים ממסע הארגונאוטים

המלך אמיקוס נלכד ונענש

הקרב עם ההרפיות

לאחר המסע הארוך והמפרך הגיעו הארגונאוטים לקולכיס אך בכך לא תמה משימתם. אייטס, מלך קולכיס, סירב למסור לידיהם את גיזת הזהב אלא אם יאסון ימלא את המשימות הבאות: לחרוש שדה בעזרת שוורים יורקי אש, לזרוע בשדה שיני דרקון ולקטול את הענקים שיוולדו משיניים אלה.

יאסון נוטל את גיזת הזהב

יאסון מכניע את השור יורק האש

מדיאה, בתו של המלך, התאהבה ביאסון וידעה כי המשימות שהוטלו עליו מסכנות את חייו. היא נתנה לו שיקוי פלא שבעזרתו הצליח למלא את כל המשימות, התגבר על הדרקון ששמר על גיזת הזהב, נטל אותה ויחד עם מדיאה והארגונאוטים, נמלט לספינה ארגו. צי ספינות המלך יצא לרדוף אחריהם אך מדיאה, במטרה לעכבם, רצחה את אחיה והשליכה את איבריו לים. אייטס עצר למשות את שרידי גופת בנו ובינתיים הצליחה הארגו על אנשי צוותה לחמוק ולהמשיך בדרכה.

מעשה הזוועה של מדיאה זעזע את הארגונאוטים ואת האלים ובראשם זיאוס שלא יכלו לעבור על כך בשתיקה. סופות פקדו את הספינה ובול העץ שבחרטומה הבהיר שעל יאסון ומדיאה להיטהר בטרם תוכל לשוב ליוון. הם הפליגו אל המכשפה קירקה ועברו טקסי טיהור. רק אז התרצו האלים והם יכלו לשוב ליולקוס.

הסירנות הנוטלות חיי אדם המוקסם משירתן

גם השיבה הביתה לא היתה קלה ולוותה באירועים מסעירים ובסכנות רבות. בדרכם חזרה פגשו הארגונאוטים את הסירנות, ציפורים עם ראש אדם, שפיתו בשירתן יורדי ים והביאו למותם כשאלה שחו לקראת השירה המופלאה. בהמשך ניקרו בדרכם של הארגונאוטים המפלצות ששכנו במיצרי מסינה ורק בעזרתה של האלה תטיס, אלת הים, נחלצו מהן.

עם הגיעם ליולקוס, התייצב יאסון בפני פליאס, הציג בפניו את גיזת הזהב, תבע את המלוכה ואף קיבל אותה. אך כאן לא הסתיימו יסוריו - מדיאה רצחה את ילדיה שילדה ליאסון כאשר הוא עזב אותה. סופם של הזוג לא ידוע ויש האומרים כי הם סלחו זה לזה ואם נאמין לציורו של האומן סבסטיאן ריקי המתואר על הבול מרומניה, הם חיים באושר עד היום הזה.

סבסטיאן ריקי: יאסון ומדיאה (מדור ואנג'ליקה)

יאסון ומדיאה מגישים לפליאס את גיזת הזהב

לתגובות ניתן לפנות לאלי מועלם בכתובת eli573@zahav.net.il

חידון מספר 52

איזו מדינה?

איזו מדינה הנפיקה את הבול שלפניכם?

- א. פינלנד
- ב. איי פראו
- ג. לוקסמבורג
- ד. ליכטנשטיין

מי האיש?

מי האיש הנראה בבול?
באיזו ארץ נולד?
הוא טען שגילה את ארץ _____.

זהה את האתר

לפנינו הגייזר המפורסם ביותר בעולם,
הנקרא _____.
באיזה פארק מפורסם הוא נמצא?
אחת לכמה זמן, בערך, הוא מתפרץ?

את הפתרונות יש לשלוח למערכת nosonchik@gmail.com עד ל-15 ביוני.
הפותרים מתבקשים לציין את גילם. בין הילדים ובני הנוער שיפתרו נכונה את החידות
יוגל פרס בולאי מתנת איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית. התשובות
לחידות ושם הזוכה יפורסמו בגליון הבא.

פתרון חידון מספר 51

איזו מדינה?

איך נקראת היום המדינה שהנפיקה בול זה?

- א. בורונדי
- ב. בהוטן
- ג. ברמודה
- ד. מיאנמר

מי האישה?

הבול מראה את **מארי קירי**. היא נולדה בפולין, והייתה האישה הראשונה שהתקבלה ללמד בסורבון. היא נישאה ל**פייר קירי**, ויחד איתו זכתה בפרס נובל לפיזיקה בשנת 1903. אחר כך זכתה לבדה בפרס נובל לכימיה לשנת 1911. מארי קירי הייתה מחלוצי המחקר בתחום הרדיואקטיביות.

זהה את האתר

הבול מראה את תעלת פנמה, המחברת את האוקיינוס האטלנטי עם האוקיינוס השקט. התעלה נחנכה בשנת 1914, ומאז אוניות אינן נדרשות עוד להקיף את דרום אמריקה דרך מיצרי מגלן.

בהגרלה שנערכה בין הפותרים נכונה עלה שמה של ליאת אוחיון בת ה-14. ליאת זוכה בפרס בולאי מתנת איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית.

מכתבים למערכת – לכל תגובה, הצעה או שאלה ניתן לפנות אלינו בכתובת
nosonchik@gmail.com